

Корнієнко Василь Володимирович,
*старший викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ТА ЗЛОЧИННИХ ГРУП У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відомо, що банківські установи - один із найдавніших та корисних економічних винаходів людства. За окремими даними історія появи перших банків бере початок у X столітті нашої ери. Саме банкіри вигадали гроші як одиницю виміру вартості, а також інші платіжні засоби (векселі, чеки, гарантії та ін.), які активно сприяють фінансовому обігу будь-якої держави. Поряд з цим, наші дослідження довели, що поява різного роду зловживань у банківській сфері - це також справа рук банківського персоналу. Концентруючи величезні суми ввірених коштів, банківська сфера природно виступала і виступає зоною для здійснення розкрадань. І сприяє цьому відповідна обстановка, яка складається за тих чи інших умов протягом виникнення та розвитку банківської справи.

Хотілося б звернути увагу на зловживання посадових осіб банківських установ та органів, які мають виключні повноваження щодо контролю та нагляду за діяльністю банків. Такі повноваження в Україні мають підрозділи Національного банку України (НБУ). Під контролем НБУ знаходяться мінімум шість напрямків, які потенційно можуть бути джерелом чималого злочинного збагачення: операції з валютою та валютне регулювання, рефінансування та нагляд за діяльністю банків, їх ліквідація, а також державні закупівлі. Корислива злочинна діяльність посадових осіб НБУ на даний час залишається недостатньо дослідженою, оскільки бракує емпіричних даних. З відомих причин переважній більшості з них вдається уникнути кримінальної відповідальності.

Тим не менше, як вважають 87,2 % опитаних нами представників банківської сфери, жодний потужний «конвертаційний центр» не може існувати без прикриття посадових осіб із валютного управління обласних підрозділів НБУ. Оскільки саме це управління має повноваження видачі валютних ліцензій та контролю за переміщенням грошей по «Лоро» рахунках банків з іншими державами. Підтвердженням інших можливостей для зловживань з боку НБУ є рефінансування банків та призначення тимчасових адміністрацій або ліквідаційних комісій. Від тимчасової адміністрації, призначеною НБУ в банку, залежить багато. Наприклад, наскільки якісно будуть оцінені активи збиткового банку, за якими цінами

продаються такі активи, з ким із боржників буде банк розраховуватися у першу чергу, тощо.

В умовах фінансової нестабільності та кризових явищ в економіці, у банківській сфері України дуже криміногенними виявилися операції щодо рефінансування (фінансової підтримки) комерційних банків з боку НБУ. Під рефінансуванням розуміють забезпечення центральним банком комерційних банків додатковими резервами на кредитній основі. Ініціаторами рефінансування виступають комерційні банки. Вони звертаються до центрального банку у разі вичерпання можливостей поповнити свої резерви з інших джерел. По своїй суті така процедура нагадує операцію кредитування. У якості кредитора виступає НБУ, а комерційний банк виступає позичальником коштів. Рефінансовані кошти повинні бути спрямовані на відновлення ліквідності та стійкості банку за умов надання достовірної інформації про фінансовий стан банку. Отримані у такому випадку від НБУ кошти мають суворо цільове призначення, насамперед - недопущення затримок у розрахунках перед вкладниками та іншими клієнтами банку. Але банкіри, зловживаючи посадовим становищем використовують їх на власний розсуд: на покриття збитків від незаконно отриманих кредитів, усунення інших проблем, що спричинені внаслідок внутрішніх розкрадань, ризикових операцій тощо. І особливо небезпечними діями з боку банків є випадки спекуляцій з іноземною валютою на фінансовому ринку.

Виявити такі зловживання у банківській сфері для правоохоронних органів раніше було не можливо з огляду на суцільну банківську таємницю у відносинах «комерційний банк - НБУ». Тільки завдяки фінансовій нестабільності у державі, яка оголила проблеми банківського сектору, стали відомі схеми злочинних махінацій. Масштаби та наслідки таких злочинних акцій дуже великі, а саме: умисне доведення до банкрутства банків, ухилення від сплати податків та величезні збитки, заподіяні населенню та державі в цілому. Тому наразі дуже актуальним є криміналістичні дослідження щодо збору доказової бази та успішного розслідування технологій злочинного збагачення посадових осіб комерційних банків та НБУ.